

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-69-117>

УДК 316.334.23

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ

BUSINESS SOCIAL RESPONSIBILITY IN A GREEN ECONOMY

Пшибельський Володимир Володимирович

аспірант,

Волинський національний університет імені Лесі Українки

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-9113-9690>

Колосок Андрій Мирославович

кандидат економічних наук, доцент,

Волинський національний університет імені Лесі Українки

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9167-5430>

Шматковська Тетяна Олександрівна

кандидат економічних наук, доцент,

Волинський національний університет імені Лесі Українки

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2771-9982>

Pshybelskyi Volodymyr, Kolosok Andrii, Shmatkovska Tetiana

Lesya Ukrainka Volyn National University

У статті розглянуто сучасні підходи до інтеграції екологічних принципів у стратегії корпоративної відповідальності підприємств в контексті їх ролі у вирішенні екологічних проблем виробництва. Досліджено взаємозв'язок між екологічними ініціативами бізнесу, ефективним використанням ресурсів та економічною конкурентоспроможністю. Розкрито роль соціальної відповідальності бізнесу у формуванні екологічно свідомої корпоративної культури, що сприяє досягненню Цілей сталого розвитку ООН. Визначено інструменти, які допомагають підприємствам відповідати вимогам «зеленої» економіки на основі запровадження принципів циркулярної економіки та прозорості бізнес-процесів. Розглянуто перешкоди, з якими стикаються підприємства під час адаптації до екологічних стандартів, та запропоновано механізми подолання цих бар'єрів. Доведено необхідність формування державно-приватного партнерства для формування сприятливих умов впровадження соціальної відповідальності у контексті «зеленої» економіки для забезпечення екологічної стійкості.

Ключові слова: соціальна відповідальність, екологічність виробництва, зелена економіка, конкурентоспроможність, сталий розвиток.

The purpose of the article is to study the concept of business social responsibility in the context of the transition to a "green" economy to determine its impact on the formation of an environmentally oriented corporate strategy and the integration of environmental principles into the activities of the enterprise. The study is based on a systematic combination of qualitative and quantitative analysis. Theoretical generalization methods were used to identify key aspects of business social responsibility in the context of a "green" economy. Comparative analysis was used to study international and domestic experience in implementing environmentally responsible practices. The content analysis method was used to analyze the regulatory framework on which business social responsibility is based. The research tools allow formulating practical recommendations for integrating the principles of social responsibility into the activities of enterprises. The article examines modern approaches to integrating environmental principles into corporate responsibility strategies of enterprises in the context of their role in solving environmental problems of production. The relationship between environmental initiatives of business, efficient use of resources and economic competitiveness is investigated. The role of social responsibility of business in the formation of an environmentally conscious corporate culture that contributes to the achievement of the UN Sustainable Development Goals is revealed. Tools are identified that help enterprises meet the requirements of the "green" economy based on the introduction of the principles of the circular economy and transparency of business processes. The obstacles that enterprises face during adaptation to environmental standards are considered, and mechanisms for overcoming these barriers are proposed. The need for the formation of public-private partnerships is proven to create favorable

conditions for the implementation of social responsibility in the context of the "green" economy to ensure the environmental sustainability of the national economy.

Keywords: social responsibility, environmental friendliness of production, green economy, competitiveness, sustainable development.

Постановка проблеми. У сучасних умовах глобальних викликів, пов'язаних із змінами клімату та виснаженням природних ресурсів, виникає об'єктивна потреба трансформації традиційних підходів до ведення бізнесу. При цьому особливого значення набуває концепція соціальної відповідальності бізнесу, котра перетворюється у важливий інструмент сталого розвитку. Однак, інтеграція соціальної відповідальності у практичну діяльність підприємств в умовах «зеленої» економіки є більш складним і багатоаспектним процесом, що потребує вирішення низки проблем.

Основна перешкода при цьому полягає у недостатньому рівні готовності бізнесу до впровадження екологічних стандартів через відсутність чіткого розуміння економічних вигод від екологічної відповідальності. Зокрема, багато суб'єктів господарювання сприймають інтеграцію принципів «зеленої» економіки як додаткові витрати, що можуть знижувати їх конкурентоспроможність. Особливо актуальною така проблематика є для малого та середнього бізнесу, який має обмежені ресурси для інвестицій у екологічно чисті технології та енергоефективність.

В Україні важливою проблемою соціалізації бізнес-процесів на засадах екологізації є слабка нормативно-правова база та недостатня підтримка з боку держави. Можна стверджувати, що система стимулювання бізнесу до екологічної відповідальності наразі ще перебуває на етапі свого формування і це знижує мотивацію підприємств до активних змін. Разом з тим, низький рівень екологічної культури серед споживачів та працівників підприємств ускладнює впровадження корпоративних програм соціальної відповідальності. При цьому відсутність попиту на екологічно чисту продукцію та послуги послаблює інтерес бізнесу до розвитку екологічно відповідальних ініціатив.

Також варто відзначити проблема недостатності знань та навичок у менеджменту підприємств щодо переваг впровадження сучасних екологічних підходів у виробництво. Недосконала система навчання і підготовки кадрів у сфері «зеленої» економіки перешкоджає розумінню перспектив від екологічної трансформації. Усе це вимагає комплексного

підходу до вирішення проблем, пов'язаних із впровадженням соціальної відповідальності в умовах «зеленої» економіки на засадах розробки ефективних інструментів для інтеграції екологічних принципів у стратегії бізнесу.

Таким чином, зазначені проблеми визначають актуальність дослідження проблематики соціальної відповідальності бізнесу в умовах «зеленої» економіки для забезпечення сталого розвитку та екологічної стійкості національної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Тематика соціальної відповідальності бізнесу у контексті «зеленої» економіки є предметом активного дослідження у світовій науковій літературі. При цьому основний акцент сучасних досліджень орієнтований на вивчення взаємозв'язку між бізнесовою діяльністю та інтересами суспільства.

В даному аспекті необхідно відзначити дослідження М. І. Дзямучича, у яких розглядаються особливості впровадження соціальної відповідальності в українських реаліях. Автор підкреслює важливість адаптації міжнародного досвіду до національних умов, зокрема в умовах трансформаційної економіки та недостатньо розвиненої нормативної бази. Також визначається важливість державно-приватного партнерства в екологізації бізнес-процесів для досягнення цілей сталого розвитку [1; 2; 3].

Крім того, у працях Т. О. Шматковської визначається ключова роль технологій та інновацій у забезпеченні екологічної відповідальності. Зокрема, стверджується, що використання відновлюваних джерел енергії та впровадження принципів циркулярної економіки в даний час виступають ключовими елементами стратегій соціально-екологічної відповідальності суб'єктів господарювання [6; 7; 8].

Також у даний час значна увага приділяється проблемам оцінки ефективності соціальної відповідальності бізнесу. Зокрема, у роботі Ю. О. Чалюк пропонується вимірювати успішність компаній через призму економічних, соціальних та екологічних показників, що сприяє розробці стандартів та інструментів, таких як ISO 26000, котрі допомагають інтегрувати соціальної відповідальності у систему корпоративного управління [5].

Окрім теоретичних підходів, практичні аспекти відповідальності у контексті «зеленої» економіки висвітлюються у дослідженні О. А. Урбан, присвяченому стратегіям енергоефективності та управлінню ресурсами. При цьому автор аналізує успішні приклади інтеграції екологічно відповідальних підходів у провідних транснаціональних компаніях [4].

Загалом, незважаючи на достатньо пропрацьованість даної проблематики, залишається ряд прогалин, пов'язаних з вивченням питання адаптації екологічно відповідальних стратегій до особливостей секторів економіки та потреб малих і середніх підприємств, що вимагає активізації подальших досліджень у даному напрямку.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження концепції соціальної відповідальності бізнесу в умовах переходу до «зеленої» економіки для визначення її впливу на формування екологічно орієнтованої корпоративної стратегії та інтеграції екологічних принципів у діяльність підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні методи інтеграції екологічних принципів у стратегії корпоративної відповідальності підприємств базуються на багаторівневому підході, який охоплює всі аспекти діяльності підприємства. При цьому головною метою виступає перетворення екологічної відповідальності з додаткової активності на інтегральну частину бізнес-стратегії, що забезпечує сталий розвиток. В даному аспекті основною є системна оцінка екологічного впливу підприємства, що передбачає ідентифікацію всіх етапів виробничих процесів, які можуть спричинити шкоду довкіллю, та розробку заходів для мінімізації негативних впливів. Такий підхід дозволяє підприємствам визначати пріоритети у впровадженні екологічних методів виробництва.

Крім того, важливого значення в даний час набуває впровадження принципів циркулярної економіки, яка передбачає максимальне використання вторинних ресурсів та оптимізацію використання енергії і матеріалів у бізнес-процесах. Таким чином, підприємства досягають більш ефективного використання ресурсів, що відповідає вимогам сучасного сталого розвитку. Поряд з цим застосовується система екологічного управління на рівні корпоративної культури. Мається на увазі, що формування екологічної свідомості серед працівників, а також впровадження підходів, які заохочують екологічно відповідальну поведінку, сприяє формуванню внутрішнього

середовища, орієнтованого на довгострокову екологічну стійкість підприємства. Необхідно також зазначити, що стратегічне партнерство з іншими організаціями, включаючи державні установи дозволяє підприємствам об'єднувати зусилля для вирішення глобальних екологічних проблем та розробляти інноваційні рішення для мінімізації шкоди довкіллю.

Загалом бачимо, що визначені підходи до формування соціо-екологічної відповідальності дозволяють підприємствам не лише відповідати вимогам сучасного ринку, але й сприяють сталому розвитку суспільства, зменшуючи негативний вплив виробництва на довкілля.

При цьому варто зазначити, що екологічні ініціативи бізнесу на пряму впливають на його економічну конкурентоспроможність, що проявляється у формуванні довгострокових переваг для підприємств, які впроваджують екологічні стандарти виробництва. При цьому подібні екологічні ініціативи сприяють зниженню витрат через оптимізацію використання ресурсів, що дозволяє зменшити виробничі витрати та підвищити рентабельність. Крім того, екологічна відповідальність покращує репутацію підприємства серед споживачів та інвесторів, оскільки на сучасних розвинутих ринках екологічно свідомі компанії мають вищий рівень довіри, що сприяє залученню нових клієнтів і партнерів. Таким чином, інтеграція екологічних ініціатив посилює конкурентоспроможність бізнесу, сприяючи сталому розвитку суспільства та забезпечуючи економічну ефективність виробництва.

Умови «зеленої» економіки диктують необхідність адаптації бізнесу до екологічних стандартів та впровадження новітніх підходів у веденні господарської діяльності. Для цього підприємства використовують спеціалізовані інструменти, які сприяють мінімізації негативного впливу на довкілля та забезпеченню сталого розвитку. Такі інструменти охоплюють різні аспекти діяльності компаній, від стратегічного планування до впровадження операційних процесів, забезпечуючи їх екологічну ефективність (рис. 1).

Одним із ключових бар'єрів для підприємств під час адаптації до екологічних стандартів виступають економічні ризики. Перехід до екологічно відповідальних практик потребує значних фінансових вкладень у модернізацію обладнання, закупівлю енергозберігаючих технологій та матеріалів, впровадження екологічного менеджменту і отримання від-

Рис. 1. Інструменти екологізації бізнес-процесів підприємств

Джерело: розроблено авторами

повідних сертифікатів. Для багатьох підприємств, особливо малих і середніх, такі витрати можуть бути відчутними фінансово та можуть створювати загрозу їхній фінансовій стабільності. Крім того, тривалий період окупності подібних інвестицій у екологічні технології виступає стримуючим фактором, оскільки суб'єкти господарювання досить часто не можуть прогнозувати точний економічний результат таких вкладень. При цьому економічні ризики під час війни посилюються нестабільністю ринкових умов, що знижує здатність підприємств робити довгострокові інвестиції. У свою чергу, зростання цін на енергоефективне обладнання, матеріали та послуги стає додатковим навантаженням, ускладнюючи фінансове планування.

Необхідно зазначити, що суттєвим бар'єром також виступає обмежений доступ до інновацій. У багатьох випадках підприємства стикаються з відсутністю доступу до сучасних екологічних технологій через їхню високу вартість або обмежену доступність на ринку. Нестача локальних рішень змушує бізнес звертатися до імпортного обладнання, що ще більше підвищує фінансовий тягар через високі витрати на транспортування, митні збори та технічне обслуговування. Крім того, адаптація до інноваційних екологічних стандартів ускладнюється низьким рівнем розвитку інфраструктури. Брак місцевих підприємств, які могли б забезпечити виробни-

цтво необхідними технологічними рішеннями, стримує процес переходу до екологічно орієнтованих моделей виробництва в Україні.

Таким чином, економічні та інноваційні ризики створюють значні перешкоди для підприємств у процесі їх адаптації до екологічних стандартів, що вимагає зваженого підходу до планування інвестицій та розвитку інфраструктури для підтримки сталого розвитку бізнесу. Подолання зазначених перешкод можливе через застосування специфічного механізму управління екологізацією бізнес-процесів (рис. 2).

Як бачимо, функціональна ефективність механізму подолання бар'єрів адаптації до екологічних стандартів полягає у комплексному вирішенні економічних та інноваційних проблем підприємств. При цьому стратегічний рівень забезпечує довгострокове фінансування, нормативно-правову підтримку та доступ до міжнародних ресурсів, створюючи сприятливе середовище для зеленої трансформації бізнес-середовища. Операційний рівень сприяє впровадженню новітніх технологій, розвитку кадрового потенціалу та доступу до інфраструктури, оптимізуючи внутрішні бізнес-процеси. А комунікаційний рівень забезпечує прозорість, формує екологічну свідомість і стимулює довіру та мотивацію. Саме така інтеграція складових сприяє сталому розвитку бізнесу на засадах екологізації.

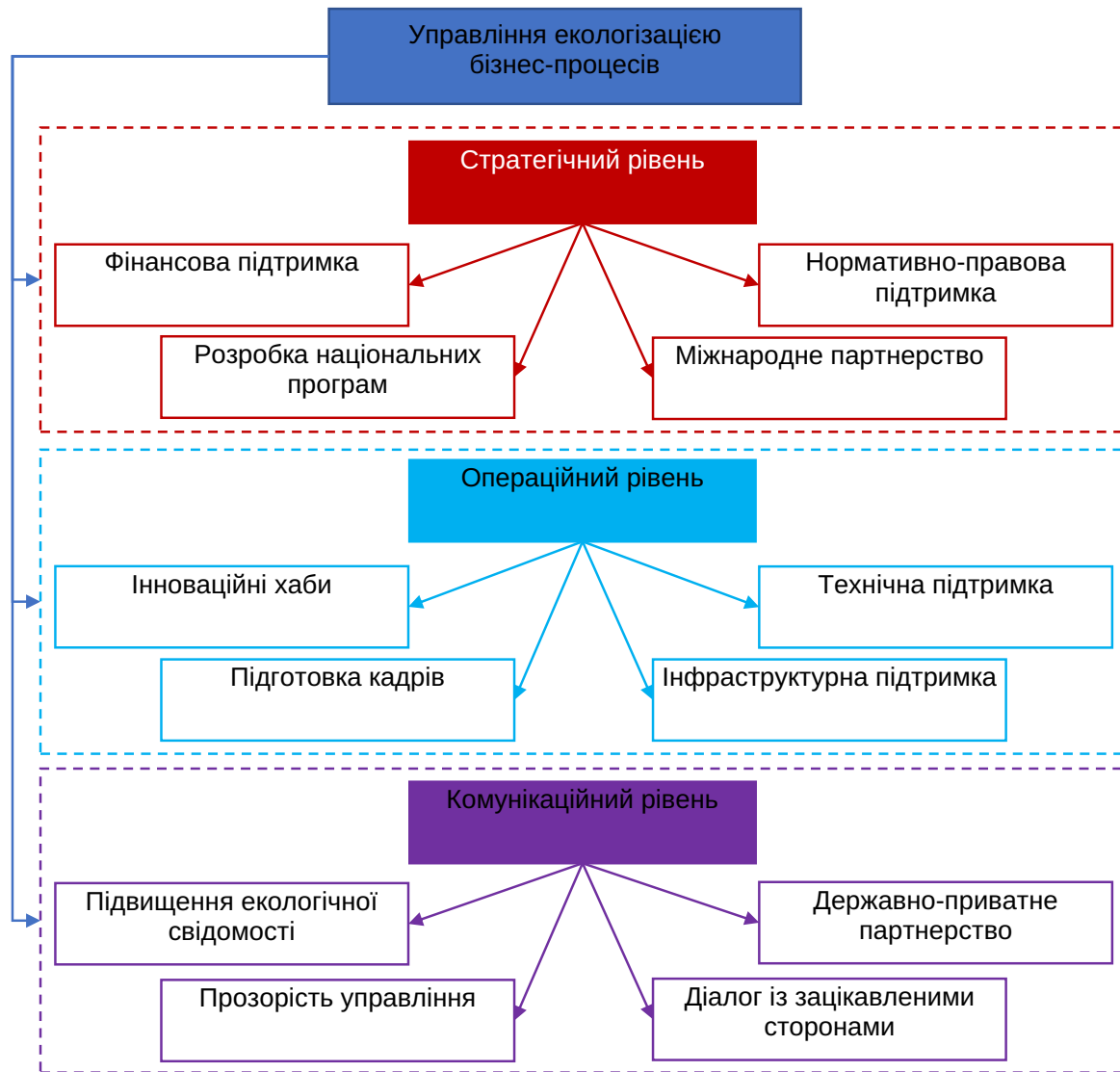

Рис. 2. Механізм управління екологізацією бізнес-процесів

Джерело: розроблено авторами

Висновки. Таким чином, приходимо до висновку, що соціальна відповідальність бізнесу в умовах «зеленої» економіки є ключовим елементом сталого розвитку, спрямованим на мінімізацію негативного впливу на довкілля та забезпечення ефективного використання ресурсів. Аналіз показує, що інтеграція екологічних принципів у стратегії корпоративної відповідальності сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємств, та формуванню довгострокової економічної стійкості. Проте, адаптація до екологічних стандартів супроводжується низкою бар'єрів, при чому подолання цих перешкод можливе

лише за умови формування державно-приватного партнерства для створення сприятливих умов впровадження принципів соціальної відповідальності. Держава повинна забезпечити нормативну базу, фінансові стимули та розвиток інфраструктури, в той час як бізнес відповідатиме за інноваційні рішення та впровадження екологічних підходів у виробництво. Тому ефективна взаємодія між державою та приватним сектором може сприяти реалізації екологічних ініціатив та підвищенню екологічної культури бізнесу, що дозволить не лише досягти екологічної стійкості, але й зміцнити економічну позицію підприємств на ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дзямулич М. І. Особливості страхування інвестиційних проектів в умовах нестабільності фінансових ринків. *Економічний форум*. 2011. № 1. С. 185–189.
2. Дзямулич М. І., Рейкін Ю. Ю. Подвійний цифровий та зелений перехід в контексті формування стійкої економічної системи. *Економіка та суспільство*. 2024. № 61.
3. Дзямулич М. І., Стащук О. В., Шматковська Т. О., Гаряга Л. О. Трансформація бізнесу в умовах інформаційно-мережевої економіки. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2023. № 36(4). С. 26–33.
4. Урбан О. А., Дзямулич М. І., Чиж Н. М. Концепція сталого розвитку в умовах глобалізації світової економіки. *Економічний форум*. 2023. № 2. С. 47–52.
5. Чалюк Ю. О. Середній клас у глобальному вимірі. *Інтернаука. Серія: «Економічні науки»*. 2021. № 1(45). Том 2. С. 57–69.
6. Шматковська Т. О., Дзямулич М. І. Стратегічний управлінський облік в умовах цифрової економіки. *Галицький економічний вісник*. 2022. Том 74. № 1. С. 61–67.
7. Шматковська Т. О., Дзямулич М. І. Сучасні інформаційні та комунікаційні технології в професійній діяльності у системі нових тенденцій цифровізації економіки. *Економічні науки. Серія «Регіональна економіка»*. 2021. № 18(71). С. 248–255.
8. Шматковська Т. О., Коробчук Т. І., Борисюк О. В. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології в системі обліково-аналітичного забезпечення щодо моделювання бізнес-процесів. *Економіка та суспільство*. 2023. № 53.

REFERENCES:

1. Dziamulych, M. I. (2011) Osoblyvosti strakhuvannya investytsiinykh proektiv v umovakh nestabilnosti finansovykh rynkiv [Peculiarities of insurance of investment projects in conditions of instability of financial markets]. *Ekonomicnyi forum*, vol. 1, pp. 185–189. (in Ukrainian)
2. Dziamulych, M. I., & Reikin, Yu. Yu. (2024). Podviyni tsyfrovi ta zeleni perekhid v konteksti formuvannya stiikoi ekonomichnoi systemy [Double digital and green transition in the context of the formation of a sustainable economic system]. *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 61. (in Ukrainian)
3. Dziamulych, M. I., Stashchuk, O. V., Shmatkovska, T. O., & Gariaga, L. O. (2023). Transformatsia bisnesu v umovakh informatsiino-merezhevoi ekonomiky [Transformation of business in the conditions of the information and network economy]. *Ekonomicnyi chasopys Volynskogo Natsionalnogo Universytetu imeni Lesi Ukrainky*, vol. 35(4), pp. 26–33. (in Ukrainian)
4. Urban, O. A., Dziamulych, M. I., & Chyzh, N. M. (2023). Kontseptsia stalogo rozvytku v umovakh globalozatsii svitovoi ekonomiky [The concept of sustainable development in the conditions of globalization of the world economy]. *Ekonomicnyi forum*, vol. 2, pp. 47–52. (in Ukrainian)
5. Chaliuk, Yu. O. (2021) Serednii klas u hlobalnomu vymiri [The middle class in the global dimension]. *Internauka. Seriya: "Ekonomiczni nauky"*, vol. 1(45), part 2, pp. 57–69. (in Ukrainian)
6. Shmatkovska, T. O., & Dziamulych, M. I. (2022), Stratehichniy upravlinskyi oblik v umovakh tsyfrovoi ekonomiky [Strategic management accounting in the digital economy]. *Galytskyi ekonomichnyi visnyk*, vol. 74(1), pp. 61–67. (in Ukrainian)
7. Shmatkovska, T. O., & Dziamulych, M. I. (2021). Suchasni informatsiini ta komunikatsiini tekhnologii v profesiinii diialnosti u systemi novykh tendentsii tsyfrovizatsii ekonomiky [Modern information and communication technologies in professional activity in the system of new trends in digitalization of the economy]. *Ekonomiczni nauky. Seria "Regionalna ekonomika"*, vol. 18(71), pp. 248–255. (in Ukrainian)
8. Shmatkovska, T. O., Korobchuk, T. I., & Borysiuk, O. V. (2023). Suchasni informatsiino-komunikatsiini tekhnologii v systemi oblikovo-analitychnoho zabezpechennia shchodo modeliuvannia biznes-protsesiv [Modern information and communication technologies in the system of accounting and analytical support for modeling business processes]. *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 53. (in Ukrainian)